

תוכן העניינים

- מבוא: גברים ותחושות העלבון והפגיעה שלהם בגלל נשותיהם
בסיפורת הרוסית 1
- פרק ראשון: רצח רוחני וגופני: דוסטויבסקי, טולסטוי, צ'כוב 9
- רצח כדרך להיחלץ מנשים 'רעות': 'החטא ועונשו' מאת דוסטויבסקי 10
אישה קוטלת גבר: 'השטן' מאת טולסטוי 25
רצח מגוחך של אישה מרשעת: 'דרמה' מאת אנטון צ'כוב 35
סיכום: הגבר חייב לתחושתו לרצוח את האישה כדי למנוע
ממנה להשמידו 38
- פרק שני: האישה כטורפת גברים: טולסטוי, טריפונוב, זושצ'נקו 40
- מאבקו של אדם קדוש באישה טורפת גברים: 'האב סרגיי'
מאת לב טולסטוי 40
אדם שחייו נהרסו בידי אשתו: 'החלפת דירה' מאת יורי טריפונוב 46
גבר תמים מול מפלצת מין ערמומית ומרושעת: 'אנשים'
מאת מיכאיל זושצ'נקו 53
סיכום: מה מצפה לגבר שנמנע מלהקדים ולרצוח אישה טורפנית?
היא תהרוס את חייו 61
- פרק שלישי: בוגדנותה של האישה כגורם להרס הגבר:
טולסטוי, לסקוב, טורגנייב, קופרין, צ'כוב 63
- לב טולסטוי: 'אנה קרנינה' ותשוקתה השטנית 63
אישה שבויה בידיו של שטן 'טבעי': 'ליידי מקבת של מחוז מצנסק'
מאת ניקולאי לסקוב 73
כוחה המאגי של האישה על הגבר: 'זרמים באביב' מאת איוון טורגנייב 81
מסע פסיכולוגי אל תוך העצמי: 'הדו־קרב' מאת אלכסנדר קופרין 91
בגידה כעדות לטיפשות: 'החרגול' מאת אנטון צ'כוב 98
סיכום: בגידות של אישה הן מן השטן; הן הורסות את הגבר 100

- 103 פרק רביעי: החרדה מפני אישה חזקה: טורגנייב, בולגקוב, לסקוב
- 103 'נערות טורגנייב': לאישה אשר ולאגבר אשר לגבר
- 110 'אבות ובנים' לטורגנייב: האישה כאם מאמצת לגבר שלה
ילנה מקריבה את עצמה למען הגבר שלה כמשל לאימא רוסיה:
- 114 'הגוורדיה הלבנה' מאת מיכאיל בולגקוב
- 124 זדוניות נשית חיננית: 'הלוחמת' מאת ניקולאי לסקוב
- 125 סיכום: אישה חזקה, המקריבה את עצמה למען הגבר, ננטשת על ידו
- 128 פרק חמישי: גברים ונשים בספרות הסובייטית אחרי מלחמת העולם השנייה: וסילייב, גרוסמן, רספוטין
- 129 מהותה הקומוניסטית של האישה הסובייטית: 'והזריחות כאן שקטות...'
מאת בוריס וסילייב
- 135 האידאולוגיה הסובייטית כתחליף ליחסי גבר ואישה: 'החיים והגורל'
מאת וסילי גרוסמן
- 145 נפש האישה הרוסייה הילידית: 'הפרדה ממטוירה' מאת ולנטין רספוטין
סיכום: החלפת ענייני מגדר באידאולוגיה או בלאומנות בספרות
שלאחר מלחמת העולם השנייה
- 150 פרק שישי: הסריס, גיבור בספרות הסובייטית המאוחרת
ובספרות הפרסטרואיקה: דובלטוב, נגיבין והפוליאקוב
- 151 סירוס עצמי כמעשה התגוננות וגבורה: 'המחנה: סיפורו של שומר
במחנה לעבודות כפייה' מאת סרגיי דובלטוב
- 152 בגן החיות הסובייטי: 'חמותי הזהובה' מאת יורי נגיבין
- 159 סירוס הגבר באמצעות מוצרי צריכה בסיסיים: 'אהבתו הפריזאית של
קוסטיה גומנקוב' מאת יורי פוליאקוב
- 165 סיכום: הגבר הסובייטי מסורס על ידי המשטר הטוטליטרי ולא על ידי
האישה שלצדו
- 172 פרק שביעי: הגבר בכתיבתן של נשים: שצ'רבקובה, רובינה,
אוליצקיה, פטרושבסקיה, גרקובה
- 173 האישה כשליטה של העולם: 'שנת המנדרינות או ההזדמנות האידאלית'
מאת גלינה שצ'רבקובה
- 174 אוטופיה על אהבה: 'על מסלובקה העליונה' מאת דינה רובינה
- 180 חפשו את הגבר: 'מדיאה וילדיה' מאת לודמילה אוליצקיה
- 184

187	מלחמתה של אישה: 'זמן: לילה' מאת לודמילה פטרושבסקיה האושר האירוני של האישה הסובייטית: 'בעלת בית המלון'
195	מאת אירינה גרקובה
202	סיכום: אישה חכמה מנצלת את הגבר כדי לספק את צרכיה
204	סיכום: תחרות, קנאה ושנאה בין גברים לנשים
206	המקורות וקיצוריהם
219	מפתח שמות אישים

מבוא

גברים ותחושות העלבון והפגיעה שלהם בגלל נשותיהם בסיפורת הרוסית

ספר זה בוחן היבט ייחודי של שנאת נשים בספרות הרוסית במאות התשע עשרה והעשרים באמצעות התייחסות למצבו הרוחני והרגשי של גיבור ספרותי, שהוא גבר המקיים מערכת יחסים ארוטית עם אישה – בין שמדובר במשיכה אליה או ברתיעה ממנה, באישה הרוצה בו או הדוחה את חיזוריו. מערכת היחסים הזאת מביאה לפגיעה בדימוי העצמי של הגבר ומעוררת בו רצון עז להשיב לעצמו את כבודו על ידי נקמה במי שלתחושתו השפילה אותו.¹

בסיפורת הרוסית שנכתבה בידי גברים, ההשפלה אימננטית לפעילות המינית; יחסי מין הם אקט פיזיולוגי שמתלוות לו אסוציאציות שיש להתבייש בהן ולהסתירן, בדומה להטלת שתן ולעשיית צרכים. ליחסי מין מיוחסות משמעויות מוסריות ותרבותיות של איסור, חטא ובושה. אולם בניגוד לסילוק פסולת מן הגוף, הגבר רוצה לקיים יחסי מין על אף היותם מבישים. הפעילות המינית ממחישה את העובדה שהאדם איננו שונה מבעל החיים ואיננו נעלה עליו. הגבר, הרואה עצמו כאדם רוחני ונעלה, מתקשה להשלים עם הידרדרות לרמה של בעל חיים. לפיכך לאקט המיני מתלווה בעיניו השפלה, שכן הוא חושף את עצמו בפני האישה באפסותו הרוחנית. לאחר המעשה, כשוך התשוקה, ובשל תחושת ההשפלה, הגבר אינו מסוגל לרחוש כבוד לאישה או לעצמו.² הוא מנסה לטהר את עצמו מהבושה ולהחזיר לעצמו את תחושת הרוחניות הנעלה על ידי השלכת האשמה בקיום יחסי המין על האישה; הוא מאשים אותה בכך שגררה אותו לקיימם בניגוד לרצונו ולמהותו הרוחנית; היא שגרמה להתעוררות

1 על הקשר בין תשוקה לזעם ראו קמרון ופרזר, התשוקה להרוג, עמ' 102. לדברי המחברות, ההטרנסקסואליות של הגבר כוללת גם יסודות של חרדה וקנאה, וכן פנטזיות על היפוך התפקידים של הגבר והאישה ונקמה באישה.

2 על אייכולתו של הגבר לכבד אישה שעמה הוא מקיים יחסי מין ועל רגשי נחיתותו לעומתה, ראו שיינס, נימפומניה, מין, עמ' 57-61.

יצרו, גולה ממנו את הדימוי העצמי הגבוה שלו, נהגה עמו לא כראוי לכבודו, ולו מפני שראתה את מבושיו, הרגישה אותם, ראתה אותו ערום, חשוף, חייטי.

לאחר קיום יחסי המין, הגבר מבקש להחזיר לעצמו את תחושת כבודו העצמי על ידי הענשת האישה והשפלתה; הוא שואף לנקום בה, לפגוע בה. אם יתנכל לה, הוא יוכיח לכול, ובראש ובראשונה לעצמו, כי האישה היא האחראית לחטא שבהפיכתו לבעל חיים, כי היא זו שדרדרה אותו לרמה חייטית ובכך העליבה והשפילה אותו.

בניגוד לגבר, האישה רואה בקיום יחסי מין ביטוי לאהבתה; לדידה אהבה וקיום יחסי מין בעקבותיה לא רק אנושיים ונעימים אלא אפילו נעלים ומרוממים. בניגוד לגבר, האישה מקבלת הן את הפן החייטי והן את הפן הרוחני שבאישיותה כמרכיבים טבעיים ובלתי נפרדים ממנה. היא איננה זקוקה לחיזוק דימויה העצמי וכבודה בעיני עצמה לא ניזון מיחסו של הגבר אליה. היא אינה מתביישת בגופה שלה, איננה נפגעת בקלות מהתנהגותו של הגבר ואיננה מתלבטת בין הפן הרוחני הרם שלה, לבין הפן הגשמי הנמוך שלה; היא מקבלת את שניהם כחלקים אינטגרליים מעצמה. היא חיה בשלום עם כפל הפנים הזה, ומסוגלת להמיר פעילות רוחנית לפעילות גופנית בקלות. סבלו של הגבר, המרגיש מושפל בעטיים של תפקודיו הפיזיולוגיים, זר לה.³

הפער בתפיסת הגבר את האקט המיני לתפיסת האישה נובע מהיותה של החברה המערבית חברה גברית: גברים עומדים בראש מוסדות המדינה, הציבור והתרבות, לעומת מספר נשים זעום. הגם שהחברה מאפשרת למספר קטן של נשים לעמוד בראש מוסדות מדינה, ציבור ותרבות, אין היא מאפשרת להן לעמוד בראש מוסדות דת, הנתפסים כמייצגים את הרוחניות האנושית הנעלה. נוכחות היפותטית של אישה בראש מוסד דתי – בכל דת – עשויה להתקבל בחברה כעלבון, כהתגרות, כטעות, כעניין מגוחך או כבדיחה גרועה. אישה יכולה לעמוד בראש מוסד דתי לנשים בלבד, כגון מנזר הנשים, אך היא איננה יכולה להיות מופקדת על גבר, על רוחניותו, על קרבתו לאלוהים.

הגבר מסמל רוחניות ואינטלקטואליות. כל אימת שמבקשים לציין ניגוד בין בני אדם לבין בעלי חיים, מתייחסים לגבר ולא לאישה. הגבר מתואר כחכם ובעל השראה, נבחר ואהוב על אלוהים. הוא יכול להגיע לקרבה הגדולה ביותר לאלוהים האפשרית ליצור בן תמותה. 'בני האלוהים', הנביאים והשליחים, כולם היו גברים. משה, נביאי ישראל הקדמונים, חכמי תקופת התלמוד וחכמי תקופת ימי הביניים, וגם הרבנים של היום – כולם גברים. כך גם ישו ותלמידיו, אבות הכנסייה, האפיפיורים, תאולוגים ופילוסופים נוצרים. הנביא מוחמד ושליחיו,

3 ראו דבורקין, יחסי מין, עמ' 10-12. דבורקין מתארת את יחסי המין כמעשה המשפיל את האישה והופך אותה לחפץ המנוצל בידי גברים.

חכמי אסלאם בתקופת ימי הביניים, האימאמים, הקאדים והמואזינים – כולם גברים.

ברוב הדתות האישה נחשבת פחות אינטליגנטית ורוחנית מן הגבר. היא אינה נבחרת בידי אלוהים ואיננה יכולה להתקרב אליו. היא פחות אנושית מן הגבר, וממוקמת אי-שם בין האדם לבין החיה. על כן צפוי וטבעי שהיא תבצע פעילויות פיזיולוגיות בדומה לבעל חיים: תפלוט שתן וצואה, תקיים יחסי מין, לא תשלוט בנוזלי גופה כמו דם הווסת ומי הלידה, תלד צאצאים ותמות. לגבר יש אפשרות אחרת מלבד המוות: הוא יכול לעלות השמימה, כמו אליהו הנביא או ישו, ולהישאר שם, במקום להפוך לגופה נרקבת ולהיטמן באדמה. גברים, בדתות שונות, עלו לגבהים או השמימה ופגשו באלוהים פנים אל פנים, כמו משה רבנו או הנביא מוחמד. ברוב הדתות מצויים גברים שבמקום למות, עלו השמימה. העלייה לשמים היא בבחינת תחליף למוות, זכות השמורה לגברים בלבד. אף אישה לא עלתה השמימה כחלופה למוות.⁴ מותה הפיזיולוגי הוא סוף דרכה. אחרי מותה גופה מתפרק, נרקב ומסריח כמו זה של בעל חיים. הגבר הוא רוח האדם ואילו האישה היא גופו.

הגבר ניצב אפוא במקומו של אלוהים, בעוד האישה ניצבת במקומם של בעלי החיים. לפיכך בדתות שונות מצופה שגבר לא יקיים פעילויות פיזיולוגיות, לרבות קיום יחסי מין, שכן הדבר חושף את טבעו החייתי, ואילו האישה יכולה לעשות זאת משום שממילא הדבר משקף את טבעה החייתי. נשים מסתגלות אפוא למעמדן הנחות בחברה ואינן חשות השפלה עקב קיום יחסי המין.

הרגשת ההשפלה של הגבר עזה במיוחד אם האישה לועגת לו, מתרברבת בכוחה ומנסה להשתלט עליו, ובכך מראה לו את עליונותה עליו. אם האישה מראה לגבר שהיא חזקה וחכמה ממנו, היא מונעת ממנו לכפות עליה את רגשות האשמה שלו. במצב כזה, כעסו עליה הולך וגובר. יתרה מזאת, לעתים מנסה האישה להעצים את רגשות ההשפלה של הגבר ולנצלם לטובתה; היא עלולה להתנהג בתוקפנות ובהתנשאות תוך שהיא מפגינה כלפיו תכונות המיוחסות באופן מסורתי לגבר. בכך היא גורמת לו גם לחוש מעין אונס, סירוס, הפיכתו לאישה והפיכתה את עצמה לגבר. במקרים כאלה, רגשות הזעם והנקם הבוערים בלבו עלולים לבוא לידי ביטוי ברצון להרגה, וזהו ההקשר לרצח נשים בידי בעליהן, או לרצח זונות בידי לקוחותיהן, לאחר שקיימו יחסי מין.

הגבר חייב אפוא להיות עליון ודומיננטי בקשר שלו עם האישה כדי להפריך את רגשי הנחיתות שלו. אישה המאפשרת לגבר לממש את הדומיננטיות שלו, המעמידה את עצמה כנחותה, טיפשה וכושלת, תהיה מקובלת עליו, תמלא את תפקידה באישוש האגו שלו ותחזק את תדמיתו בעיני עצמו.

4 על פי המסורת הקתולית, מריה, אם ישו, עלתה השמימה לאחר מותה, אך עלייתה השמימה איננה תחליף למוותה.

הגבר חושק באישה ככל שעליונותו עליה רבה יותר; אישה שמבטלת את עצמה באופן מוחלט לפני גבר מקובלת עליו. יתר על כן, פעמים רבות הגבר אינו מסתפק בכך שהאישה מציגה את עצמה לפניו מרצונה החופשי כבטלה ומבוטלת. הוא רוצה שמאזן הכוחות הזה – הגורס שהוא אלוהי והיא חייתית – ייקבע כתוצאה ממאבקו עמה, בניגוד לרצונה. הגבר רוצה לכפות את עליונותו עליה בכוח ובאלימות; הוא חש סיפוק אם הוא מכריח אותה להיכנע לו בניגוד לרצונה. אישה שרוצה למצוא חן בעיני הגבר צריכה להעמיד פנים שהיא מתנגדת לו, רוחה את חיזוריו ובהתחלה לא רואה את עצמה נחותה ממנו ואולי אף עליונה עליו. עליה לאפשר לו להיאבק עמה ולנצח בניגוד לרצונה, לכאורה. עליה לתת לגבר סיפוק על שהכפיף אותה לעצמו, כבש אותה בכוח הזרוע ובתוקף עליונותו האינטלקטואלית והרוחנית. אישה שנעתרה לגבר בקלות אינה מעניקה לו את תחושת הניצחון שהוא זקוק לה כדי לאשש את תרמיתו העצמית.

הגבר חש סיפוק מלא רק כאשר הוא נוקם באישה על ההשפלה הנובעת מקיום יחסי המין, בשל הבושה שחש לאחר שראתה אותו במצבו החייתי. הוא עשוי גם לקנא בה על יכולתה לנוע בקלות ממצב של חייתיות גסה למצב של יצור אנושי בעל כבוד עצמי.⁵ אך המציאות לא תמיד מאפשרת לגבר לנקום באישה ולהרגה הלכה למעשה, שכן רצח הוא עברה חמורה בכל התרבויות, החברות והדתות. הגבר מתוסכל כאשר הוא אינו יכול ואינו רשאי לנקום באישה ולהרגה. לעתים הוא נאלץ להסתפק רק בגילויי שנאה כלפיה ולהשלים עם העלבונות ועם ההשפלה הנגרמים לו בחברתה. גבר שאינו מצליח למצוא תחליף לנקמה באישה, עלול לחוש חוסר סיפוק שמוכיל להרס עצמי רוחני, גופני ורגשי. הוא עלול להתאכזר או לחלות במחלה המאיצה את מותו בטרם עת.

לא כך המצב ביצירות של נשים. אצלן הגיבורה מוצאת סיפוק בקלות רבה יותר מאשר הגיבור הגבר ביצירותיהם של סופרים גברים. האישה איננה רואה השפלה באקט המיני ואיננה זקוקה להפגנה של יראת כבוד מצד הגבר כדי לשמור על האיזון הנפשי שלה. אישה אינה מעצבת את התדמית העצמית שלה על פי כיבודי הגבר, וכשאיינו חולק לה כבוד אינה רואה בכך פגיעה באגו שלה ואיננה מבקשת פיצוי על כך בנקמה בו. בשעה שהגבר שואב סיפוק רוחני ורגשי מגילויי יראת כבוד כלפיו מצדה של אישה, לרשות האישה עומדות דרכים רבות אחרות שמהן היא שואבת סיפוק. היא יכולה למשל להפיק סיפוק מהשגת יתרונות חומריים מיחסיה עם הגבר, להקדיש את עצמה לרווחתם של ילדיה, להשכיח את עצמה ואת צרכיה הרוחניים והרגשיים כתוצאה מפעילות הדורשת ממנה הקרבה עצמית למען הזולת.

5 'רק כאשר הבעל רוצח את אשתו (בסונטת קרויצר מאת טולסטוי) הוא ניעור משנאתו אליה ומתחיל לראות את גופתה המתה כגופת אדם'. דבורקין, יחסי מין, עמ' 3.

רק לעתים נדירות האישה רואה ביחסו של הגבר אליה מרכיב המשפיע על כינון התרמית העצמית שלה. על פי רוב אין היא זקוקה לכיבודים ולחזיוקים מצד הגבר שלה כדי להרגיש שהיא אישיות ראויה ושלמה.

***

בספר נבחנות יצירות מן הספרות הרוסית שיש בהן ביטוי לשנאת הנשים שתוארה לעיל. היצירות הן של סופרים בעלי שם ושל סופרים ידועים פחות, יצירות קלאסיות ומודרניסטיות ורומנים מסוגים שונים. הבחירה המגוונת נועדה להצביע על כך שהתופעה קיימת בכל הסוגות של הספרות הרוסית. ניתוח הטקסטים חושף את שנאת הנשים בהם ומציג את רב-צדדיותה. אני נמנעת מפולמוס עם חוקרי מגדר ואינני עוסקת בדיון תאורטי או מושגי הקשור במגדר, אלא מתרכזת בתופעה שטרם נחקרה. חשיפתה עשויה לדעתי להשפיע על התפיסות המקובלות במחקר ספרות עכשווי, ובמחקרי מגדר ופסיכולוגיה.

פרקי הספר מתארים גוונים שונים של התופעה שאפשר לכנותה 'תשוקה-השפלה-נקמה'. הפרק הראשון דן בגבר הנתון לאלומות רגשית ולהתעללות נפשית מצד אישה, נושא המופיע בכמה יצירות קלאסיות: 'החטא ועונשו' מאת פיודור דוסטויבסקי, 'השטן' מאת לב טולסטוי, והסיפור הקומי 'דרמה' מאת אנטון צ'כוב. ביצירות הללו, גבר אינטליגנטי ובעל שאר רוח מפתח תלות באישה לא ראויה, בעלת אמות מוסר נפסדות, אך עם זאת בעלת אישיות חזקה. האישה מתייחסת אליו בהתנשאות ובחוצפה, פוגעת בו כאילו היא הגבר והוא האישה, וגורמת לו להרגיש נאנס ומסורס. המוצא היחיד שהגבר רואה בייאושו הוא להרוג אותה.

הפרק השני עניינו תיאור של אישה כטורפת גבר: היא מנצלת אותו וסוחטת ממנו טובות הנאה תוך רמיסת כבודו. הנושא מומחש ביצירותיהם של לב טולסטוי, 'האב סרגיי', מיכאיל זושצ'נקו, 'אנשים', ויורי טריפונוב, 'החלפת דירה'. בכל היצירות הללו, מאחורי ההופעה המושכת והתמימה כביכול של אישה צעירה מסתתרת מפלצת קשוחה ובעלת כוח רצון אדיר המשתלטת על הגבר, גוזלת ממנו את כבודו העצמי, ובעקבות זאת את גבריותו. היא עושה זאת כדי להפיק ממנו את מרב טובות ההנאה, ולעתים היא עושה זאת רק לשם משחק ושעשוע. היא גורמת להידרדרותו של הגבר ובסופו של דבר גם למותו. פרק זה ממחיש מה שקורה לגבר כשאיננו רוצח את האישה ברגע שהוא מרגיש שהיא מתחילה להשתלט על חייו.

הפרק השלישי בוחן את נושא הבגידה של אישה ביצירות הבאות: 'אנה קרנינה' מאת לב טולסטוי, 'ליירי מקבת ממחוז מצנסק' מאת ניקולאי לסקוב, 'זרמים באביב' מאת איוון טורגנייב, 'דו-קרב' מאת אלכסנדר קופרין, 'החרגול' מאת אנטון צ'כוב. ביצירות הללו האישה, או האהובה, בוגדת בגבר, פוגעת בו ומשפילה אותו. הגבר הנכבד הוא הקורבן האמתי של מעשיה. הוא נפגע

אנושות, רוחנית ורגשית ואף מת פיזית כתוצאה מבגירתה. הבגידה חושפת כאן את טבעה האמתי של האישה: את תוקפנותה, את קשיחותה ואת כוח הרצון הנחוש שלה – תכונות המדמות אותה לגבר והגורמות לגבר תחושת סירוס.

הפרק הרביעי עוסק בנשים בעלות ושיעור קומה ועוצמה רוחנית יוצאת דופן כנטליה לסונסקיה, ילנה סטוכובה ואנה אודינטסובה, בנובלות של איוון טורגנייב. הן חכמות, חזקות, מעשיות, נמרצות ובעלות תושייה, והגבר חש נחיתות במחיצתן. הן מצטיינות בתכונות גבריות המאיימות לגמד את גבריותו של הגבר שלצדן, ועל כן הוא נאלץ להימלט מפניהן. אישה כזו מתוארת גם בנובלה של ניקולאי לסקוב, 'הלוחמת'. היא טובת לב ומלאת מרץ, אך גם שקרנית, תוקפנית וחטטנית. התיאור משקף את הזלזול של הסופר בה, והיא מוצגת באור אירוני וסרקסטי. ילנה טורבינה, בספרו של מיכאיל בולגקוב 'המשמר הלבן', היא אישה בעלת עוצמה רוחנית ואומץ לב נדירים, סמל של אימא רוסיה. היא מתוארת בסופרלטיבים כמעט על-אנושיים. היא מעדיפה את אחיה על בעלה ו'מאמצת' אותם, ובכך היא הופכת אותם לאינפנטילים. אולם בסופו של דבר כל אחד מאחיה מוצא לו 'אם מאמצת' אחרת, מסורה ממנה, וילנה ננטשת והופכת לקורבן. אין דורש לעוצמתה הרוחנית.

הפרק החמישי סוקר את היחס לנשים בספרות הסובייטית שנכתבה אחרי מלחמת העולם השנייה. היחסים בין גבר לאישה בספרות הזאת משקפים את הקו האידאולוגי הסובייטי הרשמי. בספרו של בוריס וסילייב, 'הזריחות כאן שקטות...', היחסים בין המינים מתקיימים במסגרת הערכים המקודשים באידאולוגיה הסובייטית – אהבת המולדת ושותפות בהורות. בספרו של וסילי גרוסמן, 'החיים והגורל', היחסים בין המינים מוחלפים בידידות בין גבר לאישה שנועדה לחזק את שיתוף הפעולה ביניהם כמאבקם נגד המשטר השנוא. ביצירתו של ולנטין רספוטין, 'הפרדה ממטיורה', מחשבות על המוות ושאלות קיומיות אחרות תופסות את מקומם של היחסים בין גבר לאישה. בכל היצירות הללו אין מקום ליחסים בין המינים והם מוחלפים במערכות יחסים אחרות הנדרשות לצורך התמודדות עם המשטר הטוטליטרי.

הפרק השישי דן בספרות של סוף השלטון הסובייטי ותחילת הפרסטרויקה. בפרק זה נדונות יצירותיהם של סרגיי דובלטוב, 'המחנה: סיפורו של שומר במחנה לעבודות כפייה', 'חמותי הזהובה' מאת יורי נגיבין ו'אהבתו הפריזאית של קוסטיה גומנקוב' מאת יורי פוליאקוב. היצירות משקפות את העמדה הביקורתית והמתמרדת של הגיבור והמחבר גם יחד, נגד היחסים בין המינים כפי שהוכתבו על ידי המשטר הסובייטי. אצל דובלטוב, היחסים בין הגבר לאישה משפילים, ושניהם מדוכאים בידי המשטר. הפתרון היחיד במצב כזה הוא להימנע מיחסי מין כמחאה נגד המשטר והעיוותים באישיות שהוא גוזר על אזרחיו. ברוח זאת, גם דמותה של טטיאנה אלכסייבנה, ביצירתו של נגיבין,

היא האנשה מעוררת סלידה של המשטר הסובייטי. הגיבור יוזם פרשת אהבים סוערת אתה בעודו מטפח יחס ציני ומלא בוז כלפיה. יחסי המין אתה מרתקים אותו באורח מוזר: כשהוא מקיים עמה יחסי מין, הוא מרגיש שהוא 'דופק' את השלטון הסובייטי. יחסים אלה מעניקים לו סיפוק באשר הוא חש כאילו הוא נוקם דרכם במשטר הסובייטי השנוא עליו, אך ברור שאלה אינם יחסים אישיים הוגנים בין גבר לאישה. דמותה של ורה גנדייבנה, ביצירתו של יורי פוליאקוב, היא סמל למשטר הסובייטי המביא לדיכוי ה'אני' הגברי של הגיבור, בעוד דמותה של אלה היא סמל לעולם החופשי שבו יכול הגבר להגשים את גבריותו. ברם הגבר הסובייטי יכול רק לחלום על מה שהגבריות הזאת יכלה להיות, אילו נולד במערב החופשי וחי בו כל חייו.

הפרק השביעי מוקדש לבחינת היחסים בין המינים מנקודת מבט נשית. בדומה לגברים הרואים את עצמם כסובייקטים ואת הנשים כאובייקטים, גם הנשים רואות את עצמן כסובייקטים ואת הגברים כאובייקטים, אך התנהגותן שונה. האישה אמנם מעמידה את הגבר במרכז עולמה, אך עם זאת איננה רואה בו חלק בונה של אישיותה, ויחסו אליה איננו קובע את יחסה לעצמה. הנובלה של גלינה שצ'רבקובה, 'שנת המנדרינות, או ההזדמנות האידאלית', מאלפת מן הבחינה הזאת. הנובלה של דינה רובינה, 'על מסלובקה העליונה', מציע פתרון אידאליסטי ואוטופי ליחסי הגומלין בין המינים: שיווי המשקל בין בני זוג מושג הודות ליתרונות של כל אחד מהם. ברומן של לודמילה אוליצקיה, 'מדיאה וילדיה', הגבר הוא אובייקט למאבק ולקנאה בין נשים. גיבורת היצירה 'הזמן: לילה' מאת לודמילה פטרושבסקיה מתארת תמונות מחיי משפחתה השקועה בעליבות, ברעב, במרירות ובייאוש. מסקנה בלתי נמנעת עולה בדעתה של הגיבורה והיא שהמאבק היומיומי להשגת רווחה יחסית שמנהלים גברים ונשים כאחד איננו שווה את המאמץ המושקע בו. האם היינו מעדיפים סבל אין סופי על המוות? תשובתה של פטרושבסקיה היא דו-משמעית, וייתכן שהמוות הוא התשובה שיש להעדיפה. הנובלה 'בעלת בית המלון', מאת אירינה גרקובה, לועגת ליחס הכנוע של האישה הרוסייה המסורתית לבעלה; אישה שבתמימותה מתייחסת ברצינות לגבר כפי שהוא מציג את עצמו, איננה אלא טיפשה.

היצירות הנבחנות בספר מצביעות על תופעה שטרם זוהתה בחקר הספרות: תהליך של תשוקה-השפלה-נקמה. תופעה זאת איננה ייחודית לספרות הרוסית; היא נפוצה גם בתרבויות ובספרויות האחרות ונוכחת גם בחיים מחוץ לספרות.

חלק מהיצירות הנדונות בספר תורגמו לעברית בידי מיטב המתרגמים. עם זאת העדפתי לתרגם את המובאות המעטות בעצמי והדברים מצוינים במקומם.

הספר הופיע לראשונה באנגלית ותורגם עלי ידי לעברית תוך עריכה ושינויים מתבקשים.
אני מבקשת להודות להרצליה אפרתי ולד"ר אילנה שמיר על עריכת התרגום.